בסוד שיח

ומה ראתה על ככה?

ויזח פרק ג' פסוק ד"ג: "יהי בשכבו וידעת את המקום אשר ישכב שם ובאות ונגלית מרגלותיו ושכבת".

וכתב באגרת שמואל הזה לשונו:

והנה יש בזה ספק אינו קטן, כי אם גדול ועצום עד מאוד, לזה בראותינו לנעמי הכשרה יוצאת לרחת כלתה, שרעל מגונה כזה, הכוונה יעשה לכלתה, ללכת לשכב מרגלות בועז ולשום אותה בנסיון גדול כזה, מקום שבו שכיח היוקן להיות נושכות באותה הבלוחז?

לכן אני אומר, כי התירוץ הנראה לי בקשיא זו הוא, כי נעמי כבר ידעה כי חוד מלך ישראל הגואל המשיח ראוי לצאות מבועז הצדיק, ולכן ראתה נעמי כי מאחר שבזוהג הקדוש הזה עתיד לצאות ממנו שורש ישי וכל מלכות בית דוד, בהכרח הוא שיקשרג סגולה אחרא איזה קישרוג עד שלא יבוא לידי נגמר. על־כן רצתה נעמי למסות עיני הקטיגור בתת לו חלק מד בזה היזוהג, כדי שלא יקטרג עליו כלל. ואח, על־דרך מה שציווה השם יתברך ביום הכיפורים אשר הוא יום אריך וקדוש בימי השנה, ואותו היום כל ישראל כולם קדושים, כולם עושים באימה וביראה רצון קוניהם, הוא (הסטרא אחרא) מקנא על קדושתם ואפשר שיקטרג עליהם. על־כן, ציווה השם יתברך שיתנו לו חלק, והוא שעיר המשתלח לעזאזל, וכאשר נתנו לו חלק באותו היום הקדוש, אז מתפייס ושוב אינו מקטרג עליהם.

בזכות ברכת צדיקים

איתא במדרש רות ר' ב"ג ר' יוחנן וריש לקיש ודבנן. רבי יוחנן אמר: לעולם אל יסגע אדם עצמו מלילך אצל זקן לב' רבו. בועז היה בן 80 שנה ולא נפקד וביוחן שהתפללה עליו אותה צדקת (נעמי) מיד נפקד (בבנן) שנאמר (לעיל ב', כ') ותאמר נעמי כרוך הוא לה'.

ריש לקיש אמר: רות בת 40 שנה היתה וכל זמן שהיתה נשואה למחלון לא נפקדה (בבנים) וביוחן שהתפלל עליה אותו צדיק (בועז) נפקדה, שנאמר: ויאמר ברוכה את לה' בתי.

ודבנן אמרין: שניהם (בועז ורות) לא נפקדו (בבנן) אלא מברכותיהן של צדיקים, שנאמר (לקמן ד', י"א) ויאמרו כל העם אשר בשערי והזקנים עדים יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה. עד כאן המדרש.

ולו ארבעה ראשים

ב"כל בר" (סימן נ"ב) כתב וזה לשונו: גם נהגו הנשים לעשות בזמן השבועות לחם אורך ולו ארבעה ראשים, ונראה לו מר, כי נמצא המנהג זכר לשני הלחם הקרב בעצרת, או אפשר מפני מזל תאומים המשמש בסיוון. ובהשירות על הכל־בו הנרשם מזהר, שהוא מהמסר "לב דוד" שמבאר הטעם והתורה נקראת לחם וכתיב: "אחוכה מארץ מה" ולזה עד שים לחם אורך, רומז לתורה אחוכה והשבח או ר' ראשים כנגד פרד"ס שיש בתורה. (מתוך קובץ תורני הלכתי "מבקשי תורה".)

דרשה קצרה

בזמן השבועות אחר התפילה המה בית מדרשו של בעל "דברי חיים" מצאנז מרבנים נאונים, חסידים ואנשי־מעשה, עשירים ועניים, שבאו לצאנז לחוג את חג השבועות. והנה הגיע הזמן בו צדיק היה מרן רבי חיים הלברשטאם זי"ע לדרוש את דרשת החג. לפתע קם האדמו"ר יצא מבית המדרש ונכנס לחדרו את הדלת סגר אחריו. בעוד הקהל עומד מס־תאה ומחריש כלי להבין מה אירע. והנה הופיע הגבאי, ר' משה יהושע, וניגש אל הגביר, ר' יעקב באש, והזמינו להכ־נס לחדרו של האדמו"ר, כ"ק בעל "דברי חיים" מצאנז. ממנו פנה אל הגביר ר' קלמן כהנא מסיגעט ואל הגביר ר' אברש מסאניץ וכן אל כמה גבירים נוספים והזמינם להיכנס לחד־רו של הרבי.

כשנכנסו כל המוזמנים לחדרו של האדמו"ר פתח ואמר: הנה רחיבי ומנהגי מאז ומתמיד לדרוש בכל חג שבועות לפני "העולם". ברם, זקנתי ותש כחי ולא אוכל לדרוש באריכ־כות. על־כן אמרתי לדרוש בפניכם בקצרה. ליהודי יודע לכם כי אני זקוק לאלפיים ריינינג עבור הכנסת־כלה וצריך אני את כל הסכום כבר במרוצאי החג. במסותא מכם, חלקו ביני־כם את הסכום, וכל אחד יתן את חלקו, כפי שאתם תתפס־רו ביניכם וכאשר תסיימו את החלוקה תודיעו לי.

משאמר את דבריו אלה קם האדמו"ר ויצא מחדרו. כעבור כמה רגעים, נכנס הגביר ר' קלמן כהנא ובשורה בפיו לאדמו"ר, כי הסכום נתמלא וקיים, ובמוצאי החג ימציאו אותו לאדמו"ר. כששמע בעל ה"דברי חיים" את הבשורה מפיו של ר' קלמן כהנא, קרא בשמחה: בזמן השבועות הזה אמרתי את הדרוש הטוב ביותר.

ואני הייתי איכר פשוט

הגאון בעל "קול אריה" זצ"ל נהג לנסוע בכל חג השבר עות לצאנז. באחד מימי חג השבועות נכנס לבית המדרש ועיניו לא הגיע זמן תפילה. גיגש לארון הספרים הציא גמרא וישב ללמוד. בעודו יושב ולומד, נכנס לבית המדרש הגביר החסיד ר' יוסף לייב כהנא מסיגעט וראה את הגאון בעל "קול אריה" כשהוא לומד. לפתע החל לדקדק ולומד בשמחה עצומה. שאל אותו בעל "קול אריה" לשמחה מה זו עושה? השיב לו ר' יוסף לייב: הנה התבוננתי בדבר, שאלמ־לא לא נתן לנו הקב"ה את התורה, באיזה מעמד היינו היום. לכבודו וראי היתה איזו משרה ואני הייתי איכר פשוט, ואפ־כן מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו שאנחנו יהודים, ומדוע לא אשמח בחלק שנפל לי בנעימים.

כששמע בעל "קול אריה" דבריו שנאמרו ברגש, פנר את הגמרא ואחז בידו של החסיד ר' יוסף לייב כהנא ודקר עמו. כשנכנסו החסידים לבית המדרש וראו את שר התורה ושר האר לפים, ישמחו וחגלון, ששים ושמחים בשמחת־תורה, ורקדו גם הם עמהם. והנה נכנס האדמו"ר בעל "דברי חיים" מצאנז ולת־מהנו ראה את כל הקהל רוקד. כשנודע לו סיבת הדבר נהנה מאוד מחוב ליבו משמחה, על סיבת השמחה של חסידיו.

שעת רצון

כתב השל"ה הקדוש (מסכת תמיד פרק נר מצוה בסופו): חלה עליכו תורת התפילה ובקשה להשם יתברך בכל צרכי־נו, כי הכל מאתו יתברך. וביותר צריך וירוז להתפלל שיהיה לו זרע כשר עד עולם... ולבי אומר לי שעת רצון לתפילה זו - בערב ראש חודש סיון, והוא החודש שבו ניתנה התורה, ואז נקראים בנים לה' אלוקינו. וראוי לישב בתענית ביום הזה, והוא האשתון, ויתעוררו בתשובה ויתקנו כל ענייני הבית, איסוד והיחוד, סוכאה וסוכה וכל הענייניים. ויתנו צדקה לעניים הגונים, ועל־כל־פנים יהיה תענית ככל דיני תענית ציבור.

בהן־צדק שתלדי

בזמן שבועות הל יום ההילולא של מייסד החסידות, רבי ישראל בעל־שם־טוב נבן רבי אליעזר ושרות, רומה שאין במעט מה לחדש בסו־דות החסידות על הבעש"ט ובכל זאת להלן קטע מהשיחות ממחזורים.

הרה"ק ר' מאיר מרגליות, בעל מאיר נתיבים זצ"ל, נסע עם הב־עש"ט, לבדודי בענייני צדכי הכלל. שהו יחד במלון כמה ימים ורבי ישר ראל בעל שם טוב ביקבו שם לצדכי צדקה ודמי אכסניא, אכילה ושתיה, כל הממון שהיה בכיסו, עד הפרוטה האחרונה. קודם שיצא הבעל שם טוב מבודדי באה לפניו אשה עשירה אחת התחילה בוכה לפניה: אני נשואה לבעלי קרוב לעשר שנים וחיים באהבה ורעות, בער שר וכבוד, אבל ילדים אין לנו, ובקרוב תמלאנה עשר שנים לנשואר נו.

אם חלילה לא יהיה לי זרע, אהיה מוכרחה לקבל גט פטורים מבע לי בדחה של תורה (מסכת יבמות דף סר א), ולכן באתי לפניך שתי־פרד רחמים עלי האכזה ללדת בנים. הבעש"ט בירך אותה בברכת פרי בטן, אלא שהאשה מרת הנפש לא הסתפקה בזה הדרשה מאת הבעש"ט שיבטיח לה על דבריהו צדק. והבטיח לה בהן צדק, שהשם יתברך יפ־קוד אותה לשנה הבאה בזרע של קיימא. בלב מלא תקוה נפרדה האשה ממנו, והשאירה לו סכום של עשרה דינרי זהב. מסר הבעל שם טוב את עשרת דינרי הזהב לדבי מאיר וביקש ממנו לחלק מהציתם לתלמידי חכמים שבעיר מדרשה של בדודי ושתציתם לעניים.

תמה רבי מאיר מרגליות, ואמר לבעש"ט: על שני דברים מתפלא אניך אז) רבנו כבר בזבו כל ממונו לצדקה ולדמי אכסניא, ועכשיו הוא מחלק גם את הכסף הזה ואינו משאיר בידו אף פרוטה, ומניין יקח כסף להצדאות הנדרת ב) איך הבטיח לאשה זו בהן צדק שלו כי תלד בנים, ולא חשש מן "יבדה בהבטחתו?

אשיב לך על הראשון ראשון, ועל אחרון אחרון, החויר לו רבי יש־ראל בנעימות. לשאלתך הראשונה, הלוא ה' "מלוא כל הארץ כבודו" ואין לי מה לראוג. בטח אני כי לא ינית אותי להשאר בבדודי ובדנע האחרון ימצא לי דמי הוצאות הדרך. ומה שנוגע לשאלתך השניה: תמה אני עליך רבי מאיר, רבה של גליל ולבוב, ששכחת דברים של רבי מאיר רבה של רוטבורדג על מה שכתוב במסכת יבמות (דף קכא, ב): והרא דהוה קאמר ראזיל: מאן איכא בי חסא? שבע חסא. אמר רב נד מן: האלהים! אכלו בחדיי לחסא. מדיבודיה דרב נחמן אולא רביתהו דחסא וארנסבא. (אחר הלך וקרא: היכן נמצא ביתו של חסא? חסא שבע בים. אמר רב נחמן, האלקים, רבי הים אכלו את חסא, ועל פי דבריו אלה של רב נחמן הלכה אשתו של חסא ונישאת לאיש אחר.). והבהגהת מרדכי שם (סוף יבמות) מביא בשם רבי מאיר, רבה של השנבודג: שת־מה, איך נשבע רב נחמן כי חסא מת, ועל ידי שבועתו הלכה אשתו ונשאת לאחר? והוא עצמו מתרץ, משום דיוב אנשים מתים, ואפילו בדיני נפשות הולכים אחר הרוב.

רבי ישראל בעל שם טוב סיים את דבריו: יאמר נא רבי מאיר, רבה של הגליל לבבו, אם להתיר אשה לשוק ולהסדירה מבעלה הרשה רב נחמן לעצמו להשבע, משום שסמך על הרוב, על אחת כמה וכמה שכרי שלא להסדיר בין אשה ובעלה, מוטב היה לי להבטיח על הן צדקי שתי־לד, שכן, רוב נשים יולדות.

(תולדות אדם קדמם עמי רישן)

המתפלל על החולה צריך לדייק בשמו

נכדתו של הרה"ק ר' חוד מאוסטראה זצ"ל היתה חולה מאוד. וקיבץ עשרה אנשים להתפלל עליה וכרכו אותה בשם אחד, ואחד כך שלח אגרת ע"י נכדי בעש"ט שבת למעו"ב אל הבעש"ט זצ"ל, בו ביקש שיתי־פלל על נכדתו ושכחו רבי חוד לכתוב השם הנדש של החולנית. בא הנ־כדי ביום שבת קדש אחד קר"ש והתורה קדם תפלת המוסף, ובמוצאי שבת צוה הבעל שם טוב לכתוב אגרת (לרבי חוד) ליתן ליד נכדי, וכתוב בתוכה: גלילת יד קרשו קדם מוסף קבלתי, והתפללתי עבודה קדם תפלה גדולה ולא בעניתי לא רבי ולא תני רבי, ואין אתי יודע מה אירע בה, אם לא שכרכו אותה בשם אחד כדרך החולים, תיקי תודיעו לי השם.

(שבחי בעל שם טוב)

אפילו לא רגע אחד

בעל החידושי הרי"ם מגור בעת היותו בסוריגדא אצל הירי־ענר, שאל אותו הרה"ק מרדכי: כתיב: "ויך שאול את עמלק וגו'", "ויתמהל שאול אל אגג וגו'", "וירא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה לה' "הקימותי את דבר ה'". ושקשה, איך אמר שאול "הקימותי את דבר ה'" בזמן שהמהל על אגג ולא קיים מצות ה' כהוגן אלא איתא בגמרא "ויתיצבו תחת ההר" מלמד שכפה הר כגי־גית, נמצא שבני ישראל קיבלו את התורה מאונס, אבל בימי אחשורוש קיבלו את התורה מרצון. רכתיב: "קיימו וקבלו" קיימו מה שקבלו כבר. זאת אומרת, שרק אז קבלוה ברצון, ומי גרם להזה - שאול המלך. שכן, בהמלתו על אגג נולד הפון והוא שימש כסיבה ל"קיימו וקבלו". הזה שאמר שאול: "הקימותי את דבר ה'", שעל ידי זה שהשאירתי את אגג בחיים קיבלו ישראל את התורה ברצון. שאל הר' חדשי הרי"ם זצ"ל את"כ למה נענש שאול? השיב לו הירי־ענר זצ"ל: אבל איך מכ־ניסים את כלל ישראל אפילו רגע אחד בסכנה?

schiffs@013.net.il

עורכת המוסף: נעמי גולן